

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
доцента кафедри дошкільної освіти
Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний
педагогічний університет»

Іванчук Сабіни Айдинівни

на дисертацію **Ходунової Вікторії Леонідівни**

**«Теорія і методика виховання художньо-естетичної культури
педагогічних працівників закладів дошкільної освіти»**

на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.07 – теорія та методика виховання

Актуальність теми дослідження та зв'язок із планами відповідних галузей науки. У глобалізованому суспільстві зростає потреба відповіді на соціальне замовлення виховання освітян, педагогічних працівників, які здатні усвідомлювати глобальні проблеми людства і кожної країни окремо, розуміти важливість культурних взаємозв'язків у віднайдені стратегій виховання на засадах сталості відповідно до абрисів Проєкту Ради Європи та Європейського Союзу (далі – ЄС) «Глобальна освіта, мережа та діалог» (iLegend) та еталонної рамкової системи компетентностей Ради Європи для Демократичної культури (RFCDC), в тому числі й залучення молоді до прийняття організаційно-управлінських рішень, поширення практики інклюзії, управління викликами цифровізації життя тощо. Відповідно до актуальних суспільних запитів педагогічні працівники закладів дошкільної освіти є координаторами реалізації процесу формування ціннісно-уявлювальних категорій соціокультурних універсалій «молодої особистості», у зв'язку з чим актуалізується необхідність наповнення методологічного потенціалу, принципів, напрямів та умов цілеспрямованого виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО.

Дисертація виконана відповідно до тематичного плану Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (2018–2024 рр.) та відображає наукові дослідження у межах зведеного плану науково-дослідних робіт сфери освіти, науки та інноватики «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (ДР 0117U004914, 2016–2019 рр.) та «Освітня політика якості й безпеки життєдіяльності соціокультурних форм для сталого розвитку» (ДР 0122U000046 2022–2024 рр.).

Тему дисертаційної роботи «Теорія і методика виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» затверджено Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 3 від 29 вересня 2022 року).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Дисертаційне дослідження сприяло вирішенню суперечностей, на різних рівнях: на теоретичному рівні між: зрослими вимогами сучасного суспільства до рівня культури особистості й недостатнім урахуванням цієї потреби у виховній системі вищої освіти, в тому числі вимогами до майбутніх педагогічних працівників закладів дошкільної освіти і недостатньою обґрунтованістю теорії і методики виховання художньо-естетичної культури; на методичному рівні між: необхідністю імплементації еталонної Референтної системи Ради Європи компетенцій для демократичної культури (RFCDC) щодо активізації й відповідальності у громадянському суспільстві та недосконалості методологічного базису теорії й методики виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників у ключових векторах ролі виховання для формування – аксіологічного потенціалу гідності Людини у полі культурного різноманіття, наративів й шанобливого ставлення до соціокультурної інноватики, уміння критичного і наукового мислення й рефлексії, когнітивного потенціалу рівноправного й міжкультурного навчання й виховання; наявністю у майбутніх фахівців дошкільної галузі інтеграційних знань і недостатньою увагою до міждисциплінарної – мультимодусної інтеграції як передумови виховання художньо-естетичної культури.

З цього погляду, тема дослідження В. Л. Ходунової є актуальною і своєчасною.

Відповідно до плану дослідження, розкривається його об'єкт і предмет. Предметом дослідження визначено семантичну систему організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Об'єктом є семантична система організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Основоположною концептуальною ідеєю дисертаційного дослідження є: соціально-філософський феномен превалюючих концепцій для сталого розвитку демократичної культури та глобальної освіти; синергія конкретно-наукового та мультидисциплінарного організаційно-методичного та інформаційно-технологічного супроводу системи організації виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників ЗДО; збереження національної художньо-естетичної спадщини держави, її академічних (наукових) шкіл виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; розбудова та продукування ефективних систем, програм і планів організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; реалізація солідарності і консолідації Плану дії Ради Європи для України (2005, 2023рр.) у воєнний та повоєнний стани згідно європейських стандартів.

У дослідженні застосовано ряд сучасних методів наукового пізнання: теоретичні, емпіричні, організаційні, організаційно-педагогічні, статистичні, методів аналізу,

Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації, притаманні повнота та логічність викладу, достатній рівень

обґрунтованості й достовірності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Структура дисертаційної роботи є обґрунтованою. Робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Структура, зміст, результати дослідження й основні висновки, викладені в авторефераті, відображають основні положення дисертації. Суперечності, що чітко сформульовані у вступі, визначають актуальність наукової проблеми; вказаний зв'язок дисертації з науковими планами, програмами та темами; чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження; зазначено методи дослідження; сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; представлено інформацію про впровадження та апробацію результатів дослідження; подано відомості про структуру та обсяг дисертації, інформацію про публікації за темою дисертації та уточнено особистий внесок у працях, написаних у співавторстві.

У першому розділі «Теоретичні засади виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» здійснено – структурно-логічний аналіз тезаурусу виховання художньої й естетичної культури; надано дефінітивний аналіз понятійно-категоріального апарату виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; виокремлено та узагальнено правове та технічне регулювання процесу виховання у системі неперервної освіти педагогічних працівників ЗДО.

Позитивним є здійснення структурно-логічного та дефінітивного аналізу офіційного трактування поняття «виховання» в 20-ти країнах Світу та представлення класифікаційних ознак критеріїв змісту й структури виховання.

У другому розділі – «Методичні засади організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» розкрито семантику та компаративістику організації освітнього процесу професійної підготовки педагогічних працівників ЗДО в ЗВО; розкрито зміст і структуру процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; представлено методiku організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО у авторському баченні як: спосіб адміністрування освітнього процесу семантичної системи організації виховання за цільовим призначенням; спосіб досягнення мети; агрегатований методичний комплекс; спосіб системної організації процесу виховання художньо-естетичної культури працівників ЗДО зі сформованими соціокультурними універсаліями; комплекс прийомів застосування визначених ключових пріоритетів – ключів послідовно-організаційних процедур впровадження рішень Пан-Європейського конгресу глобальної освіти для демократичної культури освіти майбутнього

У третьому розділі «Концепція та семантична система організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» розкрито концептуально-стратегічне бачення обґрунтування процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Розроблено концепти

організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО: соціально-філософський; аксіологічного футуризму; системної синергії демократичної культури глобальної освіти; солідарності і консолідації у формуванні і згуртованості педагогічної еліти; безбар'єрності та соціокультурної інноватики – модернізації академічного простору в умовах організації процесу виховання у суб'єкт-суб'єктній взаємодії усіх учасників.

У четвертому розділі «Змістовно-методологічне забезпечення мультимодусу «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» розкрито архітектоніку виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО зі застосуванням методологічних підходів і принципів; аспекти їх соціалізації для забезпечення ефективного функціонування неперервної освіти та їх професійного розвитку у ЗДО.

Розроблено, обґрунтовано й впроваджено мультимодус «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, який включає інтегрований комплекс навчальних дисциплін, спецкурсів та практик для галузі знань 01 /Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр» за циклами їх підготовки (загальна підготовка; професійна підготовка; поглиблена фахова підготовка (вибіркові - самостійного вибору ЗВО; вибору студента за спеціалізаціями освітньо-професійної програми).

Складно-організовану системну ієрархію соціокультурної універсалізації представлено у сформованості соціокультурних універсалій виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників ЗДО, а саме: мистецьких, комунікаційних, життєдіяльності, системної виховної роботи в закладах освіти, демократичних, академічних, квалітологічних, футуристичних.

У п'ятому розділі «Верифікація моделі семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» здійснено планування та поетапну реалізацію педагогічного експерименту, який організовано відповідними етапами дослідження (пропедевтичний; аксіологічний; констатувальний; формувальний-художньо-естетичний; праксеологічний). Завдяки теоретичним методам математики та емпіричного дослідження розроблено, обґрунтовано та структуровано матрицю класифікаційних ознак рівнів оцінювання складових категорій виховання художньо-естетичної культури майбутніх педагогічних працівників ЗДО за відповідними критеріями у напрямках: особисті прагнення активізації досягнення суб'єктивного благополуччя; освіченість, досвід та розвиток компетентностей особистості; соціалізація, мобільність і спроможність пролонгованої зайнятості особистості; духовність, зрілість, естетичний розвиток для якісних перетворень життя особистості; якісна оцінка рівня особистості у керівництві змін життя: природа, аксіологія, семантика культури соціокультурної діяльності та/або життя особистості.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження. У дисертаційному дослідженні вперше сформульовано й

науково обґрунтовано засади теорії і методики організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; розроблено й обґрунтовано концепцію і семантичну систему організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; матрицю класифікаційних ознак рівнів оцінювання складових категорій виховання; розроблено, обґрунтовано й верифіковано модель семантичної системи організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; методику – організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО та її диференційованої діагностики праксеологічної перевірки; обґрунтовано та удосконалено зміст і структуру процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників ЗДО; удосконалено структуру та семантичний зміст спецкурсів та факультативів «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти», «Художньо-естетична культура».

Основні положення та результати дослідження впроваджено у освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (акт впровадження № 251 від 25.04.2024 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/1124 від 11.04.2024 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, (довідка № 447/01 від 26.03.2024р.), Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/87 від 09.04.2024 р.) та Бердянського державного педагогічного університету (довідка №51-08/229 від 08.04.2024 р.)

Значення для науки і практики отриманих автором результатів і рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації полягає у створенні й упровадженні в ЗВО авторські: семантичну систему організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти; «Методику організації процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти»; мультимодус «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» – забезпечення інтегрованого комплексу навчальних дисциплін галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «Бакалавр» та ОС «Магістр» (Методика ознайомлення дітей з мистецтвом, Методика викладання освітніх галузей «Мистецтво» і «Технології», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва», «Виховання дітей раннього віку», «Арт-терапія в роботі з дітьми», «Етика професійного спілкування», «Валеологія», «Екологічна культура і менеджмент» та «Безпека життєдіяльності»), спецкурси та факультативи «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти», «Художньо-естетична культура», практик (культурологічна, навчальна і виробнича); «Методику диференційованої діагностики праксеологічної перевірки організації процесу виховання

художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти».

Практичне значення для науковців, педагогів, практиків мають методологічні напрацювання теоретичних і методичних аспектів виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників; неперервності професійного розвитку педагогічних кадрів на засадах освітнього менеджменту; програмного забезпечення формування соціокультурних універсалій у педагогічних працівників ЗДО; дефінітивного удосконалення методології культури; міжнародного та вітчизняного досвіду правового та технічного регулювання неперервної освіти, які розкрито в колективних монографіях.

Практичний науково-методичний доробок орієнтовано на освітньо-практичний та освітньо-науковий рівні та ступені професійної підготовки бакалаврів, магістрів і PhD-здобувачів освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 012 «Дошкільна освіта», галузі знань 02 Мистецтво і культура спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», а також для системи неперервної освіти і реалізації стратегії освіти для сталого розвитку, освіти впродовж життя, безбар'єрності, демократичної культури глобальної освіти майбутнього.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Основні теоретичні та практичні результати здійсненого дослідження відображено у 60 публікаціях, серед них 2 монографії (колективні); 20 статтях у наукових фахових виданнях України у галузі педагогіки, 8 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях і виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних (із них 3 – включено до наукометричної бази Index Copernicus, 5 – до наукометричної бази Web of Science), 26 працях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 4 колективних монографіях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

У цілому дисертаційна робота Ходунової Вікторії Леонідівни характеризується самостійністю наукового пошуку та достатнім рівнем теоретичного узагальнення, а достовірність одержаних результатів підтверджується аналізом великого обсягу літературних джерел, вдало підібраними та застосованими методами дослідження, репрезентативністю вибірки, математичним та статистичним перетворенням якісного та кількісного аналізу емпіричних даних, а також апробацією на конференціях різного рівня.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ходунової Вікторії Леонідівни, можна висловити деякі зауваження та побажання:

1. У розділі 3 «Концепція та семантична система організації виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» підрозділі 3. 2. «Превалюючі моделі систем виховання для забезпечення формування художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» наведено превалюючі моделі систем виховання для забезпечення формування художньо-естетичної культури

педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, проте відсутні рекомендації дослідниці щодо її позиції в обранні пріоритету моделей системи виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

2. У розділі 4 «Змістовно-методологічне забезпечення мультимодусу «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти», підрозділі 4.1. «Соціалізація педагогічних працівників для забезпечення неперервної освіти та їх професійного розвитку у закладах дошкільної освіти» здійснено соціально-філософський аналіз підходів соціалізації педагогічних працівників для забезпечення неперервної освіти та їх професійного розвитку, однак обґрунтовано не повною мірою вибір такого методу аналізу.

3. У розділі 4 «Змістовно-методологічне забезпечення мультимодусу «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти», підрозділі 4.2. «Підходи і принципи формування художньо-естетичної культури» підібрана розлога палітра підходів формування художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти: методології фундаментально-філософської, конкретно- та загально-наукового пізнання, системного управління, оцінювання, практики і експертизи; методології освітньо-педагогічних та соціально-поведінкових наук – трансформаційний, системний, синергетичний, аксіологічного футуризму, безбар'єрності, соціокультурний, культурологічний, експериментальні підходи до навчання Ради Європи для демократичної культури; принципи виховання наукового пізнання та системного аналізу; концептуальні принципи національного виховання. З чим пов'язано таке ранжування підходів та принципів.

4. У розділі 4 «Змістовно-методологічне забезпечення мультимодусу «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» підрозділі 4.2. «Зміст і структура мультимодусу «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» «розкрито структурні складові циклів підготовки: загальної підготовки, професійної підготовки, поглибленої фахової підготовки (вибіркові, самостійного вибору) також спецкурси індивідуального вибору слухачів курсової підготовки, підвищення кваліфікації та стажування «Організація процесу виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» та практики (культурологічна, навчальна, виробнича) проте в змісті дисертації відсутні аспекти виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти у завданнях для здобувачів освіти при проходженні виробничої практики згідно тематичної рубрики дипломних робіт.

5. Варто відмітити складну підпорядкованість речень більше ніж на 1,5 сторінки при викладенні авторських дефініцій та визначень, хоча слід відмітити їх смислове наповнення та структурованість подання.

Висловлені зауваження та побажання спрямовані на вдосконалення дисертаційної роботи та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальні висновки й оцінка дисертації.

Аналіз дисертації, автореферату й опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Ходунової В. Л. «Теорія і методика виховання художньо-естетичної культури педагогічних працівників закладів дошкільної освіти» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення та відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197, вважаємо, що В. Л. Ходунова заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія та методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний
педагогічний університет»

Сабіна ІВАНЧУК

Підпис С. А. Іванчук засвідчує.

Нагальник відділу кадрів

Смік